

שורות

גיליון 03
קיץ 2024

מגזין שירה ישראלית
מבית קתרזיס

טורים ומדורים

אלפרד כהן על ספרה החדש של לילך ובר, קשת סגל על "הלא ייאמן פשוט ישנו" מאת ישראל אליה, נעה שבתאי על הנמען בשיר, ריטה קוגן על אהבתה הראשונה בשירה, מעקב צמוד: האם המחשב כבר כותב שירה יפה, מאיתנו, ועוד

שירים חדשים

מאת ריטה קוגן, יחזקאל רחמים, אלפרד כהן, דליה סיני, נעם ברדוד, גדיאל דהן, עדיית יוגב אשכנזי, שחף ארז, אוהד אוחיון, קרן להמן, רוני לקר, דניאל מ. בראון, פניה פחנר, נמלי יצחקי, דניאל רשף, בארי חיים שוורצגורן, יוחאי סופר, אסתר וולק וציפי אהל

שורות מגזין שירה ישראלית

גיליון 03

קיץ 2024

עורך המגזין: אלון ארד

חברי מערכת: נעה שבתאי, אלפרד כהן, קשת סגל, דנה שמחיוף שחף, נועה גורן

מוציא לאור: קתרזיס ספרים

עיצוב: רן דיגמי

עורך ראשי: יואב גלבוט

כל הזכויות שמורות למחברות ולמחברים.

אין לצלם, להעתיק, לשכפל ולהפיץ באמצעים אלקטרוניים, אופטיים או מכניים

את התוכן הנמצא במגזין זה ללא אישור המחברים. אין לעשות שימוש מסחרי

מכל סוג שהוא בתוכן המגזין ללא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

Litterae Plebi Habendae Sunt

הספרות היא בידי העם

קתרזיס

למגזין בדיגיטל:

שורות - מגזין שירה ישראלית

ShurotMagazine

ת ו כ ו

04 אלוני - מחכים לך

שלושה שירים מאת ציפי אהל, לנכדה,
אלון אהל, החטוף בעזה.

16 איך יוצאים מזה?

קשת סגל על "הלא ייאמן פשוט ישנו"
מאת ישראל אלירז.

06 זה לא חשוב

על ההבדל בין קריאה, כתיבה ועשייה,
והזמן הטוב ביותר לקרוא בימים אלה.

18 עוד שירים

- 18 שחף ארז
- 20 רוני לקר
- 21 גדיאל דהן
- 22 טניה פוזנר
- 23 עידית יוגב אשכנזי
- 24 אלפרד כהן
- 25 קרן להמן
- 26 אוהד אוחיון
- 28 נעם בן-דוד

08 שירים

- 08 ריטה קוגן
- 09 דליה סיני
- 10 יחזקאל רחמים
- 11 בארי חיים שוורצגורן
- 12 דניאל מ. בראון
- 13 נטלי יצחקי
- 14 דניאל רשף

עניינים

36 שניים בעקבות אחת

שני משוררים כותבים בעקבות אותה תמונה:

38 יוחאי סופר

39 אסתר וולק

40 המטריקס

מעקב צמוד: האם המחשב כבר כותב שירה יפה יותר מאיתנו?

42 משחקי מילים

42 מיטב המילים במרע סדרן

43 משבצות

44 תשובות

30 ארגז הכלים

נעה שבתאי על כלי העבודה המשמשים לכתובת ולקריאת שירה. והפעם: הנמען.

32 מה זה שייך?

אלפרד כהן על "עונה ירוקה" מאת לילך ובר.

34 אהבה ראשונה

ריטה קוגן על הרגע שבו התאהבה בשירה.

אלוני - מחכים לך... | ציפי אהל

לנכדי, אלון אהל, החטוף בעזה

.1

רוֹאָה אוֹתָהּ בְּכָל רֵגַע מִיּוֹמִי,

קְשׁוּרִים בְּאִישׁוּנֵינוּ.

מְבִטָּה בְּךָ בְּכָל רֵגַע בְּשָׁנָתִי,

חֲזָקָה - אֶהְבֶּתְנָה.

שׁוֹמַעַת שִׁיר שְׁעֵדָיו לֹא נִכְתַּב

מִתְגַּלְגַּל אֵלֶיךָ -

אוֹתוֹ אֶתָּה שׁוֹמֵעַ, מֵאֲזִין לְמַלּוֹתָיו.

הַשִּׁיר שְׁעֵדָיו לֹא נִכְתַּב

הוּא בְּאֲזִנֶּיךָ -

שְׁלַח אוֹתוֹ אֵלַי...

רְכוֹת צְלִילָיו גְּעֻגוּעִים,

טְפוּף אֶצְבְּעוֹתֶיךָ - אֶתָּה בָּא,

כָּאֵב גְּעֻגוּעֶיךָ - אֶהְבֶּה.

בוֹא אֵלֵינוּ עִם הַשִּׁיר,

אֲנַחְנוּ מְחַכִּים לָּךְ.

.2

אֶתָּה חֲזָק.

נִבְחַרְתָּ לְהִבְיֵאֵן לְכָאוֹ.

הוּ נִחְצָבוֹת, הַמְּלִים שְׁלָהּ,

אִין כְּמוֹתָו.

אֶתָּה חֲזָק וּמַדְיָק,

בוֹחֵר אֶת הַמְּלִים וְהַצְּלִיל,

נִגֵּן אוֹתוֹ עֵכָשׁוּ

שׁוֹב וְשׁוֹב וְשׁוֹב.

.3

בַּחַר אֶת הַמְּלִים.
אוֹרֵךְ מְנִיב אוֹתְךָ,
גִּלְגַּל אֶת הַמְּלִים הָאוֹהֲבוֹת שׁוֹב וְשׁוֹב,
הֵן אוֹתְךָ יִבְיֵאוּ -
עַד כָּאוּ,
אֹהֲבִים.

זֶה רָצַע הַבְּחִירָה שְׁלֵךְ,
אֲנִי שׁוֹמֵעַת,
הוּא מִתְנַגְּנוֹת לִי, הַמְּלִים,
הָאֹהֲבָה שְׁלֵךְ אֶתְנוּ
כָּאוּ.

זה לא חשוב | אלון ארד

פחות משבוע לפני הירידה של הגיליון לדפוס עוד היה פה טור אחר. טור שעסק בחיבה שפיתחתי לאחרונה לכותבים ברשתות החברתיות הבוחרים שלא לנקד את הטקסטים שהם מפרסמים. טור שעסק בפעולת הניקוד כסמל סטטוס, הציפיות שהיא מייצרת בעת הקריאה והרושם שנותר כשלא עומדים בהן. ואז חזרו אליי במייל מהמנקדת שיריה של ציפי אהל המופיעים בעמודים הקודמים ונזכרתי - זה לא חשוב. הטור שכתבתי לא חשוב.

למען האמת, כל המגזין הזה, מעבר לשיריה של ציפי, לא מאוד חשוב. הוא יפיפה, הוא מכיל שירה נהדרת של משוררות ומשוררים יוצאים מגדר הרגיל, שירה שנבחרה בפינצטה מבין מאות רבות של שירים, אבל בהשוואה לא הוגנת למה שקורה מול העיניים ברגע שמרימים אותן מהדפים, הוא לא מאוד חשוב. אני מבין שזו במידה מסוימת גם אמירה ברורה מאליה וגם חתירה תחת הרומנטיקה העומדת בבסיס האומנות - התפיסה שאנחנו חשובים ומשפיעים והאומנות היא לב ליבה של החברה, היא המצפן והמפה. בסדר, נכון, אבל מצפן ומפה ללא אישה ואיש שיחזיקו אותם, שיצעדו ושיובילו לכיוון שעליו הם מורים, הם לא יותר מתכשיטים. סמלי סטטוס, אולי.

האיש והאישה האלה, והצעדה המורכבת מהמונים כמוהם, ההולכים באותו כיוון, הם החשובים כרגע. בעת הזו משנה מה שקורה ברחוב, מה שקורה בכיכרות, בתעלות שמתחת לעזה, שם מוחזקים החטופים, וברחובותיה; משנה מה שקורה במוצבי צה"ל, בחבלי הארץ הריקים מאדם ובמסדרונות הכנסת.

אל לנו לבלבל כתיבה עם עשייה וגם לא קריאה עם עשייה. זה בלבול מפתה, אין ספק, אך אסור לנו ליפול בו. קל להתחבא מאחורי תירוצים של "העלאת מודעות" בעזרת אומנות וכל מיני "ערבי שירה למען..." אבל הכתיבה והקריאה הן רק צידה לדרך. שינוי אמיתי מתחולל על ידי עשייה.

כמערכת מגזין, אנחנו מקווים בכל ליבנו שהשירים המופלאים והטורים המבריקים שתמצאו בדפים אלה יעוררו בכם ובכך רגש או זיק של מחשבה ויספקו מעט נחת או חיוך, אבל אנחנו רוצים להזכיר (גם לעצמנו) שהזמן הכי טוב לקריאתם הוא בדרככם למקום שבו אתם משפיעים על מציאות חיינו לטובה או בעת מנוחה

בצד הדרך בין מעשה אחד למשנהו.

הגיליון הזה הוא ניסיון נואש למדי לתפוס את החבל בשני קצותיו; להמשיך בחיים בלי לשחרר את העבר, ובתקווה גדולה - להמשיך בחיים באופן שיכפר על העבר. אנחנו מקווים שציפי, משפחתה ויתר משפחות החטופים יזכו במהרה לחבק את אהוביהן ומתחייבים לעשות כל שביכולתנו כאזרחים למען מטרה זו.

סיפור בשר ורוח | ריטה קוגן

שפֹּתוֹתֶיהָ - קְצִיפֹת לִימוֹן,
וּלְשׁוֹנָהּ - מְקַפֵּא קְרָמֶל,
וְאַפָּהּ מִתְנַשֵּׂא בְּתֵל
לְחוּפֵי הַיָּם הַתֵּיכוֹן.

אֶה בְּשָׂבָאנוּ בְּבְרִית הַבֶּשֶׂר
חֵישׁ הַרְקִיב מְסִתוֹרֵיוֹ הַגּוֹף
וּמְבַצֵּל מְאֵהב־אֵלוֹף
הַתְרוֹמֵם נְרָקִיס מְיֻשָּׁר.

שפֹּתוֹתֶיהָ - לִימוֹן כְּחוּשׁ,
וּלְשׁוֹנָהּ - גּוֹשׁ סֶכֶר מִתָּהּ,
וְאַפָּהּ גְּבֻנוֹנֵי וְלַח -
סֶפֶה בְּכִי, סֶפֶה עֲטוּשׁ.

בשמיים ובארץ | דליה סיני

אֱלֹהֵינוּ יָשֵׁב לִי עַל קֶצֶה הַמַּטָּה.
כָּל הַלֵּילָה דִּבְרַנּוּ שִׁירָה
בְּשִׁפְהָ אֶרְצִית מְטַנְנֶת.
הוּא מְעַדִּיף אוֹתָהּ פְּשׁוּטָה וַיִּשְׁיֶרָה,
וּבְכָל הַנוֹגַע
לְבַחֲרָהּ
אֱלֹהֵינוּ אֵינָנוּ אָדָם
שֶׁל פְּשָׁרָה.
גַּם פְּטַפְטָנוּ עַל הָא.
לֹא עַל דָּא, רַק הָא.
וְלֹא הָא אֶחָד. אֱלֹהֵינוּ
מִמֶּשׁ לְפָנַי שְׁפָרֵשׁ
לְחַשׁ עַל אֲזָנַי מְשֻׁלֵּשׁ:
הָא הָא הָא

וְרַחֵץ | יחזקאל רחמים

וּלְיוֹן שְׁמַיִם
שׁוֹב יְרֵעַד,
הָאוֹר הָרַף יִנְבֹּט
וְיַעֲטֹף -

וְשׁוֹב,
בְּצַעְדֵי רִקְוֹד
נוֹשְׁמִים
עַל סָף,

עַד כְּדֵי
לְהִתְאַבֵּד בְּלֶךְ
אֶל יָפִי
לֹא נִמְסָר,

הַמִּתְעַרְטֵל
לוֹ לְעֲצָמוֹ.

* | בארי חיים שוורצגורן

כָּל הַיּוֹם קָרֵאת לִי לַיְלָה,
וְהִיָּה הַנּוֹף
מִתְפַּזֵּר וּמִתְפּוֹרֵר.
וְהִיָּה גוֹף שֶׁהֵלֵךְ בָּךְ,
נִשָּׂא וְנָתַן.

רְצִינּוֹ לְקַרֵּא לְךָ יָם,
וְקֵרֵאתִי דָם.

עֲכָשׁוּ חוֹלְמִים עַל סוּסִים
נָסִים מֵאַרְגָּמוֹן שְׁמֵלֶתָהּ.
יְלָדִים,
אוֹחֲזִים בְּצַמְתָּהּ
וְלַיְלָה

כָּל הַיּוֹם אֲנִי קוֹרֵא בָּךְ
אֲנֵא.

תהום היום | דניאל מ. בראון

איני רוצה שְהאור

יכה בי מבעד עפעפים עצומות:

השמש תמיד זורחת

מקדם מדי.

ומהזריחה גיפה מתעורר

ואת מזנקת אל תהום היום מצוק הלילה.

אני נשאר עטוף מפחד קור החוץ

אפלו קשאת ישנה

ואני ער לידה, מרגיש את גיפה

מאזן את עצמו

ואותי.

החשף. זליגת תאורת הרחוב לתוכנו.

רעשי הרחוב רומזים על משהו רחוק.

ככה טוב.

* | נטלי יצחקי

זֶה הָיָה כְּאֵלוֹ דְּבַרְתִּי אֵלֶיךָ יְיָנִית -
לא הָיָה סְבוּי שְׁתַּבִּין אֶת זֶה.

קוֹדֵם הַנְּחֵתִי בִּינִינוּ יָד רַכָּה וְאִמְרָתִי,
זֶה בֵּית.

אַחַר, הִצְבַּעְתִּי עָלֶיךָ בְּעֵינַיִם בְּהִירוֹת:
אֶתָּה וְאֲנִי -

אֱלֹהִים.

אֲבָל הָאֲצָבָעוֹת שֶׁלְּךָ הָיוּ כְּהוֹת וְקִירוֹת מְגֻשָּׁם.

צְפוּרִים שְׂיִמִּיהוּ סְפוּרִים חֲתָכוּ אֶת קוֹ הָאֶפֶק,

דְּבָרוּ זֶה אֶל זֶה בְּנִגְיָנָה כֹּה מִתְאַרְכָּת,

כְּמוֹ נְסוּ לְהַחְזִיר לְמַלִּים אֶת כְּבוֹדְךָ.

אֶתָּה שְׂכַבְתָּ לְצַדִּי בְּעֵינַיִם עֲצוּמוֹת

וְאֲנִי רְצִיתִי לְהִיּוֹת הָעֵץ הַכִּי רַחוּק בַּיַּעַר.

זֶה הָיָה כְּאֵלוֹ דְּבַרְתִּי אֵלֶיךָ יְיָנִית -
לא הָיָה סְבוּי שְׁתַּבִּין אֶת זֶה.

לא לירות בלא-פיל (שיר אביב) | דניאל רשף

הלוואי שהאביב הזה יצלח את הליקה.
כל־פה בחן הוא מתערטל סביב אהלנו הקטן.
מתוך פרסות של בץ יצמח
אל הבהובי כוכב
והלָאָה.
הוא בא מן השפכים שהיאור סחף לכאן.

הקשיבי, אחותי,
בכינו עז מצחוק אבינו
אל מול קמילת היערה
המבטיחה לשוא לשוב.
עוד לא נולדנו, אבל כבר אנחנו פוחדים מהיאור
וימהוס
המהלך שכור מאהלנו אל גדותיו.

והוא פורס על יריעה חסר אורות רטב
וינגשם,
הבהוב נטרק מרקע ערפלי
ונאלם.
מתר לקום בעוד שלוש שניות,
אז רעש קם.

הריחי את הזמו שהיא רעב לגזל ממנו,
שלחי בו ספינה
שלחי שנים בבשר.
מהיאור נמסר -
המלך מת.
המלך מת.
איננו וחסל.

בבר בקר - נקפל את אהלנו ונברח.
נשכח את השפכים בחסותו של ההברוב.
איכה הלך ריחה של היערה?
איכה ישוב?

ובכו נדמה לי, אחותי,
שהאביב צלח.

איך יוצאים מזה?

קשת סגל על "הלא ייאמן פשוט ישנו", ישראל אלירז, הקיבוץ
המאוחד, 2009

"הלא ייאמן פשוט ישנו", ישראל אלירז מכריז בשם ספרו משנת 2009. בספר הזה, כמו ביצירות אחרות שלו, אלירז מנסה לחשוף עוד את היש ואת האין שבעולם. "אתה יושב ואוכל ושותק ורואה וחושב / וזוכר. אתה נוגע בכתפו של מי שעובר / במחשבותיה ואין מי יאמר לה, די, אתה תקלע לכאב גדול לאין-מוצא." הוא כותב בשיר שמופיע על כריכת הספר. בין הפעלים הרבים והשגרה המתמשכת, אלירז כותב, בלי להשתמש במילים המפורשות, על חיים ועל מוות.

החיים כפשוטם מתרחשים בזמן הקריאה. פעולות יום-יום רגילות לכאורה - לשבת, לאכול, לשתוק, לראות, לחשוב, לזכור - הופכות לחסרות פשר. תהליך ההתאינות קורה מעצמו, כשמול הפעולות, הפיזיות ברובן, כבר נרמז המוות. מי שעובר במחשבות יכול להיות כל אדם, אבל בעיניי, ובהקשר הנוכחי, אלה לא יכולים להיות אחרים מאשר המתים.

בצורה זו, מסלימה השגרה (ההכרחית) והופכת לאין-מוצא הכרחי גם הוא: "היום כבר ברור, / כדי להיות לדיינו היש צריך מלים וכדי / שנהיה לידו עלינו למחוק אותן, ואין / לקצץ את הדרך בין שתי התנועות" (כריכת הספר). ככה ישראל אלירז נוגע בשתי תנועות אפשריות, אבל מציג לנו את שלב הביניים: המבט של החי על המת, כשהשני חולף לראשון במחשבה. עם זאת, הוא לא מדבר על מוות באופן מובהק וגם לא על חיים באופן מובהק. מתוך כך הוא גם לא מדבר על זמן מלחמה וגם לא על זמן שלום. הוא בכלל לא מדבר על מציאות החוץ, אלא על מציאות הפנים, ולא מזכיר כל הקשר פוליטי שהוא. כלומר, הוא לא מבקש לבחון את היש והאין בזמן קיצון, אלא בזמן הכללי, בזמן הקיום הקבוע והנמשך.

ובכל זאת, בתוך השגרה הקבועה הזו של החוץ, אנחנו עכשיו בזמן מלחמה מתמשכת. המחשבות על האין, כמו המחשבות על היש, נטענות באינטונציה של שדרנית חדשות שקוראת לאט את המילים "הותר לפרסום" ואחר-כך מבושרת אסון. ובהקשר האקטואלי הזה, ואולי בהקשר כללי ליצירה שלו, ישראל אלירז לא מציג תשובות. אין גאולה בכתיבה של אלירז, רק גלות של מחשבה הנובעת מתוך שאלות רחבות. בספרו "בשבח הדברים החולפים" (הקיבוץ המאוחד, 2010) הוא

תוהו: "מה מְחִזְקִים הַגּוֹפִים מְלָבַד / אֶת כְּלִיזְמָה // וְהֵאֵם הַדְּבָרִים הַחֹלְפִים בְּעוֹלָם / הֵם הָעוֹלָם?" (עמ' 95). חשוב שלא לטעות ולמצוא בשאלה הזו איזו נחמה. אליזר לא מבקש להציג את המוות כחלק מהחיים, אלא את החיים כחלק מהמוות. מול יש ואין, מול חיים ומול מוות, הוא רק כותב ושואל שאלות, ואנחנו יושבים ואוכלים ושותקים ורואים וחושבים, ושואלים את השאלות שהוא שאל. לא מוצאים להן תשובות. לא מוצאים בהן נחמה.

"אֵיךְ יוֹצְאִים מָזָה?" אליזר שואל בעמוד 47 של "הלא ייאמן פשוט ישנו" ואין תשובה. הבדידות שלו צפה בזמן ומתגברת ככל שהוא ממשיך לשאול שאלות שלא זוכות למענה. "אֵיפֶה הָאֲחֵרִים", הוא ממשיך לשאול, והבדידות כבר נוכחת באופן מילולי. ושם טמון גם ההקשר האקטואלי למשאלות לב כמוסות שצומחות בזמן קרב, שיש מי שמנסים להדוף ויש מי שמתעקשים לפאר: נקמה. המילה נקמה לא מופיעה כלשונה, אלא נרמזת. הוא שואל, "לְמָה הַסְתִּירוּ מִפְּנֵי אֶת הַמְּלָה / מִשְׁטֶמָּה? לְמָה אָסְרוּ עָלַי לְהָרִים אֶת הַיָּד עַל?" (עמ' 47) ולא מגלה על מי. וזה אפילו לא העיקר. העיקר הוא שגרת האין. "וְאֵין צָרָה בְּאוֹר בְּדֵי לְדַעַת הַבְּקָר שְׂאִין עוֹד הַרְבֵּה / מָה לְשֹׁמֵעַ. מָה שֶׁנֶּעַ בְּאֹיִר הוּ מִקְהֵלוֹת / הַמְתִּים שְׂאִין חֲדָלוֹת לְהַתִּיז עָלֵינוּ שְׁמוֹת / וְלִמְחֹק מִלְּפָנֵינוּ אֶת נִקְדוֹת הָאֲחִיזָה" (עמ' 48).

גם משחקים של אור וחושך או אור וצל או אור וכל ההפכים שלו, ככל שיהיו, לא נותנים לו מנוחה. "וְאֵין צָרָה בְּאוֹר בְּדֵי לְדַעַת הַבְּקָר שְׂאִין עוֹד הַרְבֵּה / מָה לְשֹׁמֵעַ." אליזר מסביר. החושים מתערבלים, מתערפלים, בחסות השגרה. הצלילים הם אותם הצלילים ביום ובלילה, אבל היום והלילה הם רק ההוכחה לכך שהזמן ממשיך לחלוף. כלומר לא ההבדל שבין האור לבין החושך הוא העניין, אלא חלוף הזמן. זמן עובר וממשיך לעבור, והשגרה היא אותה שגרה מחרידה: "מָה שֶׁנֶּעַ בְּאֹיִר הוּ מִקְהֵלוֹת / הַמְתִּים".

בלי לדון בקיומה של נפש לעומת גוף, ובלי לתהות באופן גלוי על העולם הבא, ישראל אליזר מבהיר - המתים עוד כאן. הם כאן ביום וכאן בלילה. ולא רק שהם כאן, אלא הם מתרבים כחלק מתהליכות עדינה ומתמשכת. ייתכן שהוא מתכוון גם לחיים שנקטעים מעצמם בזמן הנכון, עד כמה שקיים זמן כזה. מקהלות המתים שנשארות הן רק הד, והן מכתרות את כל מה שעדיין חי, את כל מי שנותר מעל האדמה, ויכול עדיין לשבת, לאכול, לשתוק, לראות ולחשוב.

זהב בשנתה | שחף ארז

בתי מדברת בשנתה
וכל שהטמינה במכרות היום
גלוי ממנה בליל

אני מקשיב סתר
בניעת השפה

אבני חן פזורות בגדה
נוצץ זהב
בזרם הנקר הגדול

רסיס שמש חותך במים
אהבה מאימת לשטוף בכל

את שומעת אופיר?

נפלא ונורא
הנקר הזהב הזרם

איתות | רוני לקר

אני עדין זוכרת את נהג הרכב שנסע לפני ביציאה
מבית החולים, מיד אחרי שמת.
אותת ימינה, לא העלה על דעתו כמה נחמה
מצאתי אז בהצהרת בניותיו. כמה אסירת תודה הייתי
על הבהוב פנסיו המבשרים על העומד להתרחש.
בשקיפות מלאה אפשר לי לחשב את צעדי.
באדיבותו הרבה נזהר שלא להותירני המימה.

זיכרון דברים | גדיאל דהן

המורה הגדול של חייה
מתגורר ברגע מותה.
לה ודבר אתו שם, בביתו המזנח,
העבירו את מנש התה והדליקו את הקטרת.
בצעו מהדבלים שבקערות הנחשת שרקעו מתוכנות חיים.
הנח לקרבה שבינה ובינו,
לגופכם לחלום זה את זה,
לעשו העמק להחתך משאלות ומתשובות.
הועץ בו הרבה בשעות קטנות, בשפתכם הסודית,
כמו נפש בנפש תאומה, כשאתה זקוק לחבר, כשאינך
יודע לאן ללכת, מי להיות ועם מי,
כדי שברגע שבו תפגשו באמת, תהיה
מוכן להמשיך,
להעלם כמו הבטחה שבבדה
ואין בה צרף עוד
בעולם הזה.

אותות | טניה פוזנר

התבִּישְׁתִּי להיות אדם רגיל
הִרְדוּף רק ביְדֵי רוח אחת ושְׁמָה חַיִּים.
פְּעַרְתִּי בגופי פְּתָחִים רַבִּים
ובתוכם שְׁתַּלְתִּי אֲנִטְנוֹת.
הִתְחַלַּתִּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׁפּוֹת זָרוֹת
וְהוּן בְּתוֹרוֹן דְּבָרוֹ דְרָכֵי.
רק גְרוֹנֵי הָיָה אִמְתִּי,
כָּל הַשָּׂאֵר תַּעֲתוּעַ שֶׁל מִיתְרֵי קוֹל.
הִשְׁתַּקְּפוֹת פְּנֵי גַם הֵיא
רק מִשְׁחָק שֶׁל קַרְנֵי אֹר
וְאֵי אֶפְשֶׁר יוֹתֵר לְאַחֵז בְּכַף יְדֵי
בְּלִי לְהִתְחַשְׁמֵל.

* | עידית יוגב אשכנזי

אל תפסיקו לְדַבֵּר על כְּבִיטָה.
שִׁידְעוּ הַבְּרִיּוֹת כִּי צַד אֲנַחְנוּ
בוֹרְאוֹת עֲצָמֵנוּ יוֹם-יוֹם מִתּוֹף הַבֵּיבִים,
מְפִיחוֹת חַיִּים חֲדָשִׁים בְּמִיזָע,
בְּמַלְכָּה.
כִּי צַד אֲנַחְנוּ נוֹגְעוֹת בְּעַפְר וּבְקֶדֶשׁ
לֹא הַבְּדָלָה.
כִּי צַד אֲנַחְנוּ עוֹלוֹת מִן הַטְּהָרָה,
תּוֹלוֹת לְבָנִים אֶל מוֹל הַשֶּׁמֶשׁ
וְחוֹזֵר חֲלִילָה.
לְחֹטִי, לְעֹלֹי,
דְּרוֹשָׁה לָנוּ שִׁירָה.
שֶׁנֵּצֵא לְחוֹלֵל, לְסַפֵּר
אֶת דְּבַר הַגְּבוּרָה.

לא בסדר | אלפרד כהן

כְּדֵי לְכַתֵּב שִׁירָה הֵייתִי צָרִיף לְחַזֵּר לְחַיִּים גּוּרֵי וְלֹא בְּהִכָּרַח לְשִׁירָה שְׁלוֹ:
לוֹחֵם מִבֵּיט בְּעֵין אַחַת בְּכּוֹנֵת וּמְשׁוֹרֵר מִבֵּיט בְּשִׁתִּי עֵינַיִם. הַסְפִּיקוּ לִי
הַמְלַחְמוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שְׁלִי עִם עֲצָמִי, פְּתַרְתִּי אֶת הַכֹּל עִם הַהוֹרִים, אֶת
כָּל הַחֲרִים אֶטְמַתִּי. יִשְׂרָתִי הַדּוֹרִים עִם טְרַאוֹמֹת מֵהֲצָבָא, סִימַתִּי
אֶת הַמְּאֻבָּקִים שְׁלִי בְּעוֹלָם הַשִּׁירָה וַיֵּשׁ בְּבֵית אֲהַבָּה שְׁתֵּשָׂאָר וְשְׁלוֹשָׁה
חֲתוּלִים. יִצְאָתִי לְרַחֹב אֲבֹן גְּבִירֹל, אֲמַרְתִּי בְּקָר טוֹב לְשָׁכֹן וְלַתִּינִיקָת הַחֲדָשָׁה,
אֲמַרְתִּי בְּקָר טוֹב לְסַפֵּר וְקִבְעֵתִי תִסְפֶּרֶת לְשֵׁשִׁי הַקְּרוֹב, אֲמַרְתִּי בְּקָר טוֹב
לְאָרִיקָה וּבִקְשִׁתִּי מִמֶּנּוּ שְׁיִזְמִין אֶת הַחֲטִיפִים הָאֲהוּבִים לְחֲתוּלִים, אֲמַרְתִּי בְּקָר
טוֹב לְסַנְדָּלָר וְהַבֹּאֲתִי לוֹ אֶת הָאָדִידֶס לְתַקוּן וְנִקְיוֹן, אֲמַרְתִּי בְּקָר טוֹב לְיוֹלִיָּה
וּבְדַחְתִּי לְמַתִּי יֵהִיָּה מוֹכֹן וְגִהוּץ, אֲמַרְתִּי בְּקָר טוֹב לְפוֹעֲלִים שְׁעוֹבְדִים עַל
הַרְכַּבַת הַקֶּלֶה, אֲמַרְתִּי בְּקָר טוֹב לְפוֹעֲלֵי הַתֵּמָ"א הַחֲרוּצִים, אֲמַרְתִּי בְּקָר טוֹב לְמַתְקוֹן
הָאוֹפֵנִים שְׁתֵּמִיד מְסַדֵּר לִי אֶת הַפְּנִצָּרִים, אֲמַרְתִּי בְּקָר טוֹב לְתִיר מְגֻרְמָנִיָּה שְׁחַפֵּשׂ
אֶת הַיָּם, אֲמַרְתִּי בְּקָר טוֹב לְתֵאוֹמִים שְׁנוֹסְעִים אֶתִּי יוֹם-יוֹם בְּאוֹטוֹבוֹס לְעִבּוּדָה, אֲמַרְתִּי
בְּקָר טוֹב לְנֶהֱגֵי שְׁמַקְפִּיד לְהַגִּיעַ בְּזִמּוֹ וְלִנְהַג בְּזִהִירוּת. אֲנַחְנוּ לֹא צְעִירִים, הַשָּׂנִים
פְּחוֹת בְּמַקּוֹם, הָאֹוִיר לֹא נָקִי וְאֲנַחְנוּ לֹא בְּסַדֵּר

כשעוד היה מותר | קרן להמן

זכרי את תחושת
המפך התלוש
כמו פסת שמים
מעל חצר מסדרים.
את הבטחון המתעתע
כמו שמש חרפית.
הדברים האלה נכתבו
ברגע הזה
שבו מטוטלת
ההיסטוריה סטתה
מפה, הפכה
מלים
לאסורות.

שכחי את השוטר שדחף אותך.
זכרי את השוטר שעזר לך לקום,
איה נדיו אחזו בשלף כמו רקוד.
איפשהו עדין קימת עדינות.
האחזי בה
כמו בסורגים.

אקראיות | אוהד אוחיון

לנדב ליניאל, מורה האור

*

*

רק האור זע -
פשוט האור.
והטיב עם עצבוני,
מפלת שלגית
חנתה
על הקטב
המפצל, שיוצל
בתמידות
ביצולי עירמי
אלף קרחונים
צונחים
ואורם מכנה
על פני
שרוגי
גחלת אור
מגיא האפשר
והאור;
קרחון פתאומי
מצטנח באגרוף סנוריו

צמת אור מגדלורית
הסתננה מעגולי הרשת
ורגלי האור רקעו הנח ולטף
ואלפי אפרוחי קריסטל מענבר
התפקעו מקלפת האפשר
ואורם ששבר התחשר ורחף
והאור היה לצביר חרוזים
והאור היה לצביר פזוזים
מחרצת עדנה נוגתית
והאור צמת מגדלור
מגבעתית
מונחה
לפני ---
ודבר לא זע ---
פשוט לא זע ---

במעמדו

של

האור.

אֶבֶל רַק הָאוֹר זָע
וְהַצֵּלָנִי מֵאֶפְלַת הָאוֹר

וְהֵינּוּ פִּיּוֹס
אוֹר נִכְפָּל בְּאוֹר

וְלֹא אֶמְלֹט מִפְּנֵיו

פְּשׁוּט לֹא.

* | נעם בן-דוד

בתוך המילה יש פרי ובתוכו
אור עמום סר-טעם

בכל שנספר הכל יהפך רפאים

בתוך המילה יש פרי ובתוכו דוב שחר ישן
בתוכו לב מת
הזכוכיות רפאים, מטות הילדים רפאים
הדם - דם רוחות רפאים

זה זהר בטקשים ---

זו שמש שלא נצלה

ארגז הכלים של השירה (שיעור שלישי)

נעה שבתאי על הנמען בשיר

בטור הקודם נדרשנו לשאלה "מי מדבר?" וגילינו שהתשובה האפשרית פותחת למעשה שאלות רבות. למרות שאלו עשויות לחזק את תחושת התסכול והבלבול בניסיון לפענח השיר, סימני שאלה אלה, שנוספו בעת הקריאה, הם למעשה הסימן שאנחנו יודעים לקרוא שירה. שאלות אלו אינן שאלות קבועות, הן משתנות משיר לשיר ויתעוררו לרוב כשנרגיש שעלינו על פער מסוים, על אותה אי־תקשורת שמאפיינת את השירה.

השאלות שיתעוררו עשויות להיות שאלות המשך לשאלה הראשונה ששאלנו. למשל, אחרי שהעלינו אפשרויות בנוגע לזהות הדובר בשיר, נוכל להתחיל להעלות ספקולציות בנוגע לשאלה "אל מי הוא מדבר?" או במילים אחרות ומקובלות יותר בשירה: "מיהו הנמען?"

התשובה לשאלה הזו לרוב חמקמקה בהרבה מהתשובה לשאלה הראשונה. כמו שכבר ראינו, במקרים רבים נוכל למצוא את הנוכחות של הדובר – מורפולוגית, ביוגרפית או הצהרתית – על גבי או בין שורות השיר. נוכחות הנמענים, לרוב, גלויה פחות, ונצטרך לעיתים קרובות לבנות קומה פרשנית שלמה כדי להצליח לענות על שאלה זו.

השירה הרי אינה מוסרת מידע תקשורתי, היא לא מעוניינת בשיחה. כך גם השיר אינו תיאור של סיטואציה תקשורתית. השמטת זהות הנמען היא דוגמה לפער מכוון שכזה. כשהדובר בשיר "תיקון הריחות" לארז ביטון ("ספר הנענע", עקד, 1979) מכריז בשורה הראשונה "מָה אַתֶּם רוֹצִים מִמֶּנִּי", אנחנו מבינים שיש נמענים, והם כנראה ספציפיים, אבל בה בעת, אין סימן מהותי לזהותם המדויקת לאורך השיר כולו. לא נותר לנו אלא לבנות פרשנות כדי לנסות לברר אל מי מדבר השיר.

בשורה השלישית של שיר זה, מדגיש הדובר "אַנִּי כְּבֹר לֹא אוֹתוֹ הַיְלָד" ולמשך שלוש שורות חוזר להיות בדיוק אותו ילד, עם ניסוח משובש וילדי כמו "אָבוֹד בֵּין רְגָלַיִם שְׁמֵשֶׁחַק סְנוּקֶר" ואפילו מצהיר על מיקומו הספציפי – בלוד. הצהרה זו מאפשרת לנו לפרש את פנייתו של הדובר אל ה"אתם" כמי שפונה לקולות או למבטים מן העבר.

בשורה השביעית הדובר כמו מתנער מאחיזת העבר, "עֲכָשׁוּ חֶבְרִים", הוא פונה שוב, רך יותר, אל נמענים מסתוריים. האם מדובר באותם נמענים? האם ה"אתם" שכלפיהם התריס הפכו עתה לחברים, או שמא פנה תחילה אל נמענים מהעבר וכעת הוא פונה אל החברים בהווה, אלו המלמדים אותו "לְאֵכָל גְּלִידָה מְבַדְּלָח"? השירה מאפשרת את קיומן של שתי הקריאות האלו בו־זמנית. הן לא מבטלות אחת את השנייה ושתיהן אפשריות באותה המידה. כפי שראינו שלדובר יש אפשרות כפולה להיות אדם מבוגר שמסתכל במבט רטרופסקטיבי, אך בה בעת להפוך להיות אותו ילד מן הזיכרון, כך גם הנמענים אינם חייבים להיות קבועים ויכולים להתקיים בכפילות בשיר זה לצד זה.

עצם הקיום הכפול של הנמענים, אותו "אתם" שנוכח מהרגע הראשון בשיר, מנכיח כפילות שטמונה בפנייה בלשון רבים. "אתם" לא חייבים להיות רק הסביבה והאנשים מהעבר בלוד או רק אנשי ההווה, אלא "אתם" יכול להתייחס לכל אלו שסובבים את הילד שהדובר מתעקש להדגיש שהוא כבר לא הוא. כלומר, קריאה שכזו תגיד ש"אתם" אומנם משתנים ביוגרפית, אבל הפנייה היא לאותו תפקיד חברתי בחייו של הילד שגדל להיות הדובר בשיר. כך למעשה, מתגמל אותנו הניסיון לענות על השאלה "מיהו הנמען?" בהעמקה ובהרחבת ההבנה האפשרית של השיר הנקרא.

מה זה שייך עכשיו?

אלפרד כהן על "עונה ירוקה", לילך ובר, נצח שירה, 2024

בספרה השני של המשוררת והעורכת לילך ובר מתנהל מעין ריקוד-שיח אירוני-אקזיסטנציאליסטי בין הצורך הבסיסי של כל אדם להשתייך לאדם שהוא, במקרה של ובר, האישה הכותבת והיוצרת, ולסביבה המקיפה אותו (זוגיות, חברות, עיר ומדינה), לבין הצורך למרוד כנגד מוסכמות החברה ולצאת מאזור הנוחות דרך מאבקים כמו פמיניזם וזכויות אזרח. איך מצליחים לאזן בין שני הצרכים האלה, ומה זה אומר להרגיש שייך, אלה השאלות שיליך ובר מנסה לפענח.

הספר "עונה ירוקה" מחולק לשלושה חלקים. החלק ראשון הוא פואמה העוסקת בזוגיות ובהתמודדות של הדוברת המרכזית בפרידה שלה מאהובה. זהו חלק אינטימי במיוחד. הוא מחולק במספרים ובמקטעים קצרים לרוב, וסגנונו ספוג באווירת הייקו לא מהודק, בלשון המעטה, ושירה מודרנית "קרלוס-וילאמסית" שכזאת. בשפה יום-יומית, בלתי מתוחכמת וישירה, כואבת הדוברת את הפרידה. כך נפתחת הפואמה: "חֶמֶשׁ שְׁנַיִם מִתְחַפֵּי רַגְלִים עַל מַסְעַד בְּרֶסָה לֹא נוֹחָה, מְפֹרָטת סְפוּרִים, מְחַפְּשֵׁת שְׂאֵרֵיזוֹת שֶׁל תְּשׁוּמַת לֵב, עוֹד כּוֹס תָּה, עוֹגֵיָה וְעוֹד עוֹגֵיָה." (עמ' 15)

האם זוגיות טובה ויציבה גורמת לנו להרגיש שייכים? האם אנחנו במסגרתה מממשים את זכותנו הרוחנית למשמעות? הפואמה הזאת עונה בחיוב לשאלות האלה. חרף זוגיות כאובה ומורכבת, הדוברת לרוב לא מביעה עליה חרטה. אולם לא נשאר דבר מאותה אהבה - לא מילים, לא צפרדע אוריגמי שאהובה קיפל לה פעם, ולעיתים חלל הלב מתמלא בהד בלתי נסבל. עם זאת, ובר תמיד בוחרת לגעת בשאלות הקיומיות באירוניה ובמודעות עצמית: "לִפְעָמַיִם כֹּל הַיּוֹם הוּא גִּעְגוּעַ לְרַגֵּעַ בּוֹ הַיֵּית בְּלִי אֶהְבָּה, בְּלִי כֶּסֶף וּבְלִי יְלָדִים וְזֶה הַרְגִישׁ בְּסֻדָּר." (עמ' 33)

בנוסף להיותה רומנטית ורגישה, החלק השני של הספר מציג נדבך נוסף במשוררת; היה פוליטית שמזדהה עם מיעוטים. בחלק זה ובר מתחבטת בשאלת ההשתייכות של האדם למקום. השירים "המפלצת" ו"המפלצת 2" הפותחים את החלק השני, הם שניים מהשירים הטובים שקראתי לאחרונה. המפלצת היא המקום שבו המשוררת חיה. אלה שירים דיסטופיים על מציאות נוראית, אפלה וספוגה במי שופכין מצחינים: "הַמְּפֻלְצֵת יוֹנְקֵת מִי מַעֲוֵן וּמְקִיָּאָה מִי יָם עַל צֹלַע הַהָר" (עמ' 46). ובר מביעה כאן

סלידה ומעוררת תחושת קבס מהמקום הזה, מאותה מפלצת, ממדינת ישראל, ואף על פי כן, השירים מביעים דאגה עצומה למפלצת שצריך לחסל איכשהו ולהפוך שוב למקום טוב לחיות בו, ויותר מכול, להרגיש שייך אליו.

החלק השלישי, "המפלגה או אמנות הדיבור", מורכב מטקסטים, אפוריזמים מורחבים על החיים, על הכתיבה, על בדידות, על אוכל, על הטבע, על בחירות, על שקט נפשי ועוד. שישים וארבעה קטעים המוצגים לנו כנספחים המנהלים מעין דיון עם מה שקראנו עד כה. חלק זה פחות שירי, אם כי הייתי הופך אותו לכזה ובהחלט הייתי מנקד את הטקסטים הללו. החלק הזה של הספר מחבר את הדוברת הראשית של הספר באופן אינהרנטי לעולם (מפגש עם פרח בוואדי) ומבקש מאיתנו לקחת עליו אחריות (לאמץ חתול ממישהו שלא יכול לטפל בו) ושוב, מבטא צורך עז להרגיש שייכת.

עונה ירוקה היא למעשה רגע, תופעת טבע נדירה, רצועת זמן חד-פעמית שלא תחזור עוד. ואם תרשו לי להתעקש להיות אופטימי ולקוות שבמידה שחלקים רבים במשוואה הזאת של החיים ישתנו, נוכל לשחזר וליצור רגעים נוספים כאלו, ואפילו טובים יותר. להרגיש שייכים, להיאחז ברגשות הפנימיים ביותר ולשהות במרחבים הפתוחים ביותר.

ובר מציגה לנו את הרגעים המיוחדים הללו, היא מספרת אותם מכל מיני כיוונים, ממקום מפקפק ומתלבט אבל גם ממקום עורג וחפץ חיים. וכך, זה הכי שייך עכשיו, כי כמו ובר, אנחנו חייבים לספר את הסיפור הזה שלה ושלנו עם סוף אחר: "זו העונה הירקה. הרצון להעז לספר ספור עם סוף אחר." (עמ' 40)

אהבה ראשונה

משוררים ומשוררות על השיר שגרם להם להתאהב בשירה. והפעם: **ריטה קוגן** על "אפצח בטקס מעושן" מאת אוסיפ מנדלשטם

את השם "אוסיפ מנדלשטם" אני מכירה מילדות. אמי - מקור העולם והספרות האישי שלי - העריצה אותו ואת שירתו מאז שהייתה נערה בת שבע-עשרה. את השיר הזה, שמתחיל בשורה המסתורית "אפצח בטקס מעושן", היא קראה באוזני כאשר הייתי בת שמונה, בעת שנפשונו שתינו בחצי האי קרים. כתבתי על החופשה הזו בסיפורי הקצר "ארץ-סלע", שאף הוא מתהדר במוטו מנדלשטמי משלו.

אוסיפ חש חיבה עזה ומיוחדת אל חבל הארץ היפה הזה - שטח מריבה, שעד היום מתנהל עליו סכסוך דמים. הוא ביקר שם פעמים אחדות. הפעם הראשונה הייתה עוד לפני הימים הנוראים של המהפכה ומלחמת האזרחים - ביוני 1915. הוא לן בביתו של המשורר מקסימיליאן וולושין שאירח תדיר משוררים ואמנים. אז הכיר אוסיפ גם את המשוררת מרינה צוטהיאייבה, שלימים תהיה אהובתו בת החלף. אחר-כך הוא התגלגל שוב לקרים ב-1917 וב-1919, שם נעצר פעמיים, פעם על ידי "האדומים" ופעם על ידי "הלבנים", ובנס ניצל מן ההוצאות להורג. ביקורו האחרון היה בשנת 1933. קרים היה אז חרב ומורעב. לא נשאר דבר מגן העדן הנערץ, מטאוריס היפה שלו - אותו שם יווני קדום של חצי האי שאוסיפ אימץ והרבה להשתמש בו בשיריו. את השיר "אפצח בטקס מעושן" כתב מנדלשטם ב-1935, כשנתיים לאחר הביקור האחרון וכשנתיים לפני מותו במחנה מעבר גולאג. כחצי מאה מאוחר יותר, אי-אז בשנות השמונים של המאה הקודמת, בילינו, אמי ואני, שבועות אחדים בכפר קטן לשפת הים השחור שלמרגלות הר געש כבוי. הודות לפעילות הוולקנית הקדומה של ההר, הנקרא קארא דאג ("ההר השחור" בתרגום מתורכית), החוף שלמרגלותיו משופע עד היום במיני מינרלים - כלקדונים - שהם למעשה אבני חן שקופות למחצה ובלתי מעובדות, ואחד העיסוקים החביבים על התיירים המזדמנים לאזור הוא לדדות רכונים על החוף ולתור אחר הנצנוץ המיוחל של איזו מרגלית, יהיה זה קרניאול חכלילי או אגט מפוספס או כלקדון תכלכל. בתום שיטוט מוצלח נהוג לערוך טקס קטן ולהציג לראווה את השלל הסגוני. וזה בדיוק הטקס שמנדלשטם מתאר בשירו. אך מדוע "מעושן"?

כבר הזכרתי כי הכלקדונים הנחשקים הינם שקופים למחצה, מעושנים, כמו אוויר החדור בסלסולי עשן דקים. ברוסית הם נקראים לעיתים "כלקדונים אפופי עשן". מנדלשטם שואל את שם התואר מן האבנים ומעניקו לטקס.

אני הייתי אז ציידת אבנים חרוצה וטקס הצגת השלל היה אירוע חשוב בחיי הקייט הקטנים שלי. את האבנים שמצאתי אגרתי בקופסת קרטון של נעליים. למדתי את השיר על-פה וכאשר הייתי עורכת מסדר לאוצרותי (כבר בשובי אל לנינגרד הקרה), הייתי קוראת אותו לעצמי בקול, כמו היה לחש סודי, אם כי לא הבנתי אז מדוע מנדלשטם בוחר דווקא ב"חייל קטן של המצולות", בחלוק אבן פשוט ואטום, שאיש אינו מעניין בו. כעבור כמה שנים, כאשר הוחלט שאמי ואני עולות ארצה, נאלצתי להשאיר מאחור את רוב חיי, לרבות קופסת הקרטון ההיא. מותר היה לקחת אך שתי מזוודות לנפש, ולא היה מקום לקופסת אבנים שגם שקלה לא מעט. את השיר, לעומת זאת, יכולתי להביא בקלות - הוא לא שוקל דבר ולא תופס מקום במזוודה.

אפצח בטקס מעושן | אוסיפ מנדלשטם

אָפּצַח בְּטָקֶס מְעוֹשָׁן:
דְּחוּיִים נְחִים עַל הַשְּׁלֶחָן:
תוֹת־יַעַר שֶׁל אָבִיב יָמִי -
הַקְרָנִיאוֹל הַעֲרְמוּמִי
וְהַאָגֶס - דְּבוּר עֲמָלָן.

אָף לִי יָקָר חֵיל קָטָן
שֶׁל הַמְצוּלוֹת - אָפֶר, סְתָמִי,
שֶׁלְעֵבְרוּ אִישׁ לֹא נֶרְכָּן.

תרגמתי את "הטקס המעושן" לעברית לאחרונה, כשלושה עשורים אחרי הפרידה מהאבנים ועלייתי ארצה, לטובת ספר תרגומים שעתיד לצאת לאור השנה, ורק בשעת תרגום הבנתי כי השיר שנכתב בשנת 1935, כאשר כבר היה ברור כי ימיו של מנדלשטם הנרדף ספורים, הוא בעצם שיר פרידה. מנדלשטם היהודי בוחר בחלוק אבן פשוט ואפור, כאותן האבנים הפשוטות והאפורות - אבני נצח - שהיהודים מניחים על קברו של מת.

יולי 1935

(מרוסית ריטה קוגן)

שניים בעקבות אחת

משורר ומשוררת כותבים שירים בהשראת אותה תמונה
והפעם: **אֶסְתֵּר וּוּלְק וְיוֹחַאֵי סוֹפֵר**

מראה עיניים הוא ככל הנראה מעורר הרגש השכיח והנפוץ ביותר בחיינו. הוא החוש העיקרי שדרכו רובנו חווים את הסביבה. לכן, רצינו להעמיק את העיסוק בקשר שבין מראה עיניים לכתיבת שירה ולבחון כיצד חיזיון משותף מפעיל אצל כותבים מערכות שונות של אסוציאציות והשראה.

המשוררים שלנו בגיליון זה הם יוחאי סופר, שספרו השני, **כל הדימויים שניתנו לירח**, יצא בשנה שעברה בהוצאת "קתרזיס" ואֶסְתֵּר וּוּלְק, שספרה הראשון, **דרוש מקום**, ראה אור בשנה שעברה בהוצאת "רעב".

התמונה שאותה קיבלו יוחאי ואֶסְתֵּר יוצרה על ידי תוכנת מידג'רני בעקבות משפט שהוזן לה על ידי מערכת המגזין. משפט זה לא נחשף לשני הכותבים עד לפרסום הגיליון ומופיע כאן לראשונה גם לעיניהם. בכך נוסף עוד נדבך לחוויית היצירה ולחוויית הקריאה. אין המטרה בפרסום המשפט לעמוד על מידת ההתאמה ל"דעתה" של המכונה, אלא לזהות ולהבין שלב נוסף בתהליך עיבוד חוצה סוגות, אומנויות ומערכות אנושיות ודיגיטליות.

Prompt:

"The annoying realization that nothing will get better unless you will make it so"

בית | יוחאי סופר

מלים, בסוף הכל מלים.
לא חלון, גם לא דלת, אפלו לא קיר.

אתה מביט על הבית שהיה ביתה,
ובתוכו ילד שהיה אתה.
מבקש מאחיה שיבוא אתה,
עד למראות הנשברים בה.

ואתה, שכבר נשברת פעם ועוד פעם ועוד אחת,
אינה יכול להשבר יותר.

הבית, שבילדותה נראה ענה,
עכשו כל-כף קטן.
אמה עברה מכאו,
אביה עזב את העולם.

ורק העננים הם אותם העננים.
פעם בעיניה הם היו חיות ומפלצות ונסיכים.

מלים, בסוף הכל מלים.
לא חלון, לא דלת, לא קיר.
כך נוצר שיר.

* | אֶסְתֵּר וּוּלְק

הם מגיעים כמו מבקרים ומצביעים -
פה היו אם ובת,
איה נמעו עד תם את הקירות,
שָׁלְפוּ זֹמְזוּ בְּרָגִים,
השליכו זמן לתהומות.

הבקר בא, הם מהנהנים
כמו רעפי עץ
ומושיטים יד אל צנרת,
מגששים אחר קנה נשימה.

בכרעי מרזבים
תבהלת קולות.
עוד רנע הבית יהפך משאלה.
אחת חיים, אחת מות,
אף לא נדע
מי האם ומי הבת
שקמדו להתבית
בדפן ללא פנים.

הם מגיעים כמו מבקרים
ומצביעים - עננו נדיר
לדעת שזה הסוף.
בקר דחוס,
רק נגע אור בחלונות,
עננו נדיר
ובכל זאת.

המטריקס

מעקב צמוד: האם הבינה המלאכותית כבר כותבת שירה טוב יותר מאיתנו?

שירה היא אומנות הנשענת על אומנות. כפי שכתב הורטיוס בחיבורו "ארס פואטיקה": "...ואני לא רואה מה התועלת בלמדנות / חסרת כְּשָׁרוֹן שופֵעַ וְגַם לא בְּכֶשְׁרוֹן בְּלִפְי מְלֻטָּשׁ" (מלטינית: יואב גלבוע). זוהי הגישה שאנחנו מאמינים בה ומנסים לקדם במסגרת המגזין. עם זאת, במסגרת מדור זה, סטינו מגישה זו. אומנם, מלכתחילה ההנחה היא ששירה תוצרת בינה מלאכותית היא תוצאה של למדנות ומיומנות נטו, שמרכיב הכישרון נעדר ממנה, שהרי היא אמורה להיות סך כל הטקסטים, החוקים וההוראות שהוזנו לאלגוריתם מסוים. אולם הבינה המלאכותית אינה הגורם היחיד הלוקח חלק ביצירה. התוצאה תלויה גם, ואולי במידה מסוימת בעיקר, באדם המזין את הוראות הפעולה לאלגוריתם.

עד כה, בשני הגיליונות הקודמים, זנחנו היבט זה וכתבנו את ההוראות בעצמנו. והרי אנחנו אומנם בעלי מלאכה בתחום השירה, אך לא בתחום הבינה המלאכותית. לכן, לקראת גיליון זה, התייעצנו עם טל שווה, ראש צוות עיצוב מוצר בחברת "לייטריקס" העוסקת בתחום הבינה המלאכותית (הוא שלח לנו הגדרה מדויקת יותר, אבל לא הבנו ממנה מילה).

טל הסביר לנו כיצד לתקשר טוב יותר עם האלגוריתם ועזר לנו להבין שכמו עם אנשים, הדרך הטובה ביותר לתקשר עם המכונה היא, במקום לנחש, פשוט לשאול אותה מה היא צריכה. כך עשינו. הסברנו ל-ChatGPT בשורה וחצי מה אנחנו רוצים שהוא יכתוב (שיר קצר העוסק בהתאוששות, ללא חרוזים ועם מטפורה מרכזית שלא קשורה לטבע) וביקשנו ממנו שינסח את הבקשה מחדש בצורה האידיאלית מבחינתו.

כמו משורר אמיתי, הוא התפלצן, התפלסף ואכל ת'ראש, ויצר מזה פקודה בת 51 מילים, שאותה הזנו לו מחדש. הרי כולנו אוהבים לשמוע את הדעות שלנו חוזרות אלינו בקולם של אנשים אחרים.

התוצאה, כפי שניתן לראות, מרשימה למדי. קודם כול, אחרי שבגיליון הקודם

לא הצלחנו לשכנע את האלגוריתם לוותר על החרוזים, הפעם, כשהוא הסביר זאת לעצמו, זה קרה. זה כבר שיפור שהוא תוצר של התמקצעות האדם שעובד מולו. בנוסף, ניתן לראות שהוא הצליח לייצר מטפורה עקבית, אחידה ומקורית באופן יחסי, גם אם המחשבה שמאחוריה גנרית למדי. זהו צעד גדול במעקב הפעיל שלנו, ומה פתאום, אנחנו לא מזיעים, חם פה פשוט. קיץ. נו, תגבירו ת'מזגן.

הרמוניה מתחדשת | צ'ט ג'יפיטי

בְּדוּמֵית יְדֵי הַשְּׁעוֹן

כְּלֵי נְגִינָה מְרַסֵּק מְתֵקוּ אֶת צְלִילָיו הַסְּדוּקִים.

הַסִּימְפוֹנְיָה שֶׁל הַרְפוּי, מְנַגֵּינָה אֶטִית שֶׁל פְּסַנְתָּר.

צְלִילִים לֹא מְכֻנָּים מוֹצְאִים הַרְמוֹנְיָה.

דָּרָךְ הַמְהוּם שֶׁקֵּט שֶׁל הַתְּבוֹנָנוֹת

מְנַגֵּינָה שֶׁל חֶסֶן עוֹלָה.

פְּסַנְתָּר סְדוּק מְנַגֵּן קוֹמְפוֹזִיצְיָה שֶׁל כֶּן,

צְלִילָיו הַמְּאוֹשְׁשִׁים מְסַפְּרִים סְפוּרִים עַל הַתְּחַדְּשוֹת.

דבר השופטים: האלגוריתם הגיע לרמת כתיבה סבירה. השלב

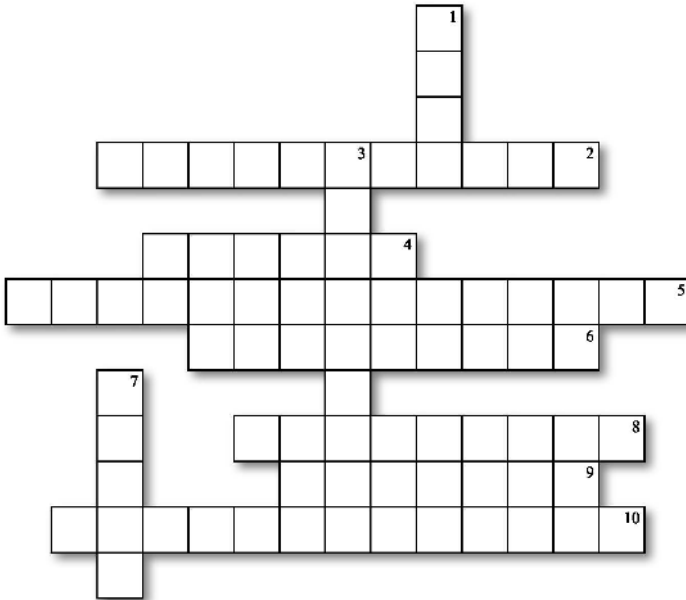
הבא - שיחה קשה על עריכה.

מיטב המילים במרע סדרן | תפזורת

מ	י	כ	ל	ק	ר	נ	ס	ג	ר	ב	נ	ז	י	א	נ	מ	ו	ר	
י	ו	א	ל	ג	נ	ע	מ	פ	ר	ת	ו	מ	א	ח	י	ר	ב	ו	ע
ג	ל	נ	ת	נ	ו	נ	ו	ש	מ	מ	נ	ו	ע	ה	ג	ו	ר	י	א
ר	י	א	י	ר	ה	ו	ר	ב	י	צ	ו	ד	ק	ת	ת	ד	ק	ל	
ב	א	ל	ק	ק	ב	ב	ו	ס	ר	ט	י	ו	ל	י	מ	י	ו	ט	ו
נ	ו	ר	מ	ל	ע	ב	ר	י	ר	ל	ש	ו	נ	ב	ת	פ	ר	ו	נ
י	ג	ב	ו	ר	י	ר	י	ר	ו	ח	י	ש	י	ב	א	י	י	ר	ב
י	ו	ג	ס	ל	ל	ה	ב	נ	ת	ו	ר	ה	ר	א	ג	ס	ת	ק	ר
ו	ס	ר	י	ל	ב	פ	נ	ו	מ	ד	ה	ק	ר	ל	י	א	ו	ר	ד
ה	ט	מ	נ	ת	י	י	ד	ת	ד	ו	ר	י	מ	נ	ו	ר	י	ו	נ
י	ג	י	ו	ר	ט	ל	ב	ר	ב	ר	ה	ט	ו	ק	ר	י	ס	מ	נ
א	ל	פ	ר	ד	כ	ה	נ	ג	ו	ק	ה	ט	י	ר	א	ש	מ	י	ש
מ	י	ו	ד	נ	ה	ש	נ	פ	ר	ו	ת	א	ח	י	פ	ט	נ	כ	ר
מ	ג	ג	ב	י	ב	ר	ס	פ	ר	ב	ב	י	ת	ס	י	נ	י	א	י
י	ל	ל	ה	א	ח	י	י	ע	ל	ס	ט	ט	מ	ב	ש	י	מ	ל	ש
ה	ש	ק	ט	ש	נ	ש	א	ר	ד	ק	ס	ו	ש	י	ר	נ	ב	ס	ב
ר	ב	י	ד	פ	ל	ו	ט	נ	י	י	ס	ר	ג	י	י	ס	נ	י	י
מ	א	מ	י	מ	א	מ	י	י	ח	ד	ו	ה	ה	ר	כ	ב	י	מ	ט
נ	ע	ה	ש	ב	ת	ע	י	ש	ו	מ	ס	י	כ	ו	י	א	ח	י	ר
א	ו	ר	י	ת	נ	ו	י	מ	א	י	ר	פ	ו	ט	ש	נ	י	ק	ר

1. מחבר הספר "שירים ללואיס"
2. מחברת הספר "בשר אהבתנו"
3. מחברת הספר "בעניין הבערה"
4. מחבר הספר "איך עושה תהום"
5. מחברת הספר "מחלת יבשה"
6. מחבר הספר "עמוד נוח"
7. מחברת הספר "להיאחז בענף הקרוב"
8. עורכת האנתולוגיה "נפש"
9. מחבר הספר "כל כך הרבה אלוהים"
10. מחברת הספר "מהיד אל הפה"
11. עורכת האנתולוגיה "את כל הרצון"
12. מחבר הספר "תל אביב היא ים ועוד מחשבות חופימיות"
13. מחבר הספר "נפש אחת אחריו"
14. מחברת הספר "אבטיח עם זנב"
15. מחברת הספר "לצאת מהגוף"
16. מחבר הספר "שירים טחובים לילדים רטובים"
17. מחברת הספר "הלטאות הסגולות בחוץ"
18. מחבר הספר "בתחתית הימים"
19. מחברת הספר "ראנא"
20. מחברת הספר "כאב מרחקים"

משבצות | תשבץ

מאונך

1. שם גר טאהא מוחמד עלי מרבית חייו
3. השלימו: "וגופך לי מבט..."
7. שם ספרה הראשון של יונה וולך

מאוזן

2. כתבה את הספר "עין וירח"
4. כתבה את הספר "לצלוח קידה"
5. השלימו: "ואם עולמי אינו מקומי..."
6. כתב את הספר "הלל"
8. הוא ט. כרמי
9. שם ספרו החדש של אהרן שבתאי
10. השלימו: "הכול צמאים לאהבה..."

תשובות

מיטב המילים במרע סדרן

1. יאיר הורביץ
2. מיטל חודורקובסקי
3. יעל סטטמן
4. אבישי חורי
5. ריטה קוגן
6. אלפרד כהן
7. עידית ברק
8. דורית ויסמן
9. רוני סומק
10. מאיה ויינברג
11. אורית נוימאיר פוטשניק
12. ג'רמי פוגל
13. דורי מנור
14. לי עברון
15. נעם פרתום
16. רומן אייזנברג
17. גל נתן
18. גיורא פישר
19. חדוה הרכבי
20. שרי שביט

משבצות

מאוזן

2. ליאת מורבצ'יק
4. גל עזרן
5. אני מקומו של עולמי
6. נדב ליניאל
8. כרמי טשרני
9. רקוויאם
10. רזה עניין משפיל

מאונך

1. נצרת
3. וחלוון וראי
7. דברים

הביתה עכשיו!

קתרזיס